

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA AL
CARRER DURAN I BAS 2-6, 7.
(BARCELONA, EL BARCELONÈS)**

CODI MHCB: 231/05

Data de la Intervenció: 3-21 d'Octubre de 2005

Octubre de 2005

BERTHA DURÀ LÓPEZ

ÍNDEX

1. FITXA TÈCNICA
2. INTRODUCCIÓ
3. SITUACIÓ GEOGRÀFICA
4. CONTEXT HISTÒRIC I ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS
5. MOTIU DE LA INTERVENCIÓ I METODOLOGIA
6. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS
7. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC
8. CONCLUSIONS
9. BIBLIOGRAFIA
10. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA
11. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

1. FITXA TÈCNICA

LLOC DE LA INTERVENCIÓ	Carrer Duran i Bas 2-6, 7
UBICACIÓ	Barri gòtic, Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ICC)	X: 431050.14 Y: 4582088.29 Z: 11.064 msnm
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	3-10 d'octubre del 2005
PROMOTOR	Fecsa Endesa
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Bertha Durà López

2. INTRODUCCIÓ

Arran de les millores programades a la xarxa elèctrica del carrer Duran i Bas, FECSA-ENDESA ha realitzat una canalització en rasa per tal de poder portar a terme la instal·lació d'una nova línia elèctrica.

Degut a què l'indret on es s'efectuen les obres està inscrit dintre d'un dels àmbits d'interès històrico-arqueològic de la ciutat de Barcelona, es fa necessari un control arqueològic dels rebaixos de terres. Així, els treballs realitzats per FECSA-ENDESA i adjudicats a l'empresa ESPELSA, han estat supervisats pel Servei d' Arqueologia Urbana del Museu d'Història de la Ciutat, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona.

La direcció arqueològica ha estat assumida per l'arqueòloga Bertha Durà de l'empresa ATICS, SL. Gestió i Difusió del Patrimoni Històric i Arqueològic.

Els treballs arqueològics es van iniciar el dia 3 d'octubre i van concloure el 10 d'octubre de 2005.

3. CONTEXT GEOGRÀFIC.

El terme municipal que envolta la ciutat de Barcelona, s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplada (l'extensió total del terme és de 91,41 km²) limitada al NW per la serra de Collserola, on hi ha el Tibidabo, la serralada de Sant Mateu a llevant i el massís del Garraf a ponent, entre els sectors deltaics del Llobregat i del Besòs.

En aquesta plana, quasi completament urbanitzada avui, es destaquen unes zones clarament diversificades.

El nucli antic, que correspon a la primitiva ciutat romana, damunt el Mont Tàber (15m), proper a la mar, dominat al Sud pel gran promontori de Montjuïc (173m), i que amb els seus ravalers més pròxims fou tot Barcelona fins a mitjans del segle XIX. Una sèrie de petits nuclis de poblament més densos, antics pobles forans creats a l'entorn de la ciutat. I una àmplia zona quadrículada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX (l'Eixample del Pla Cerdà), quan caigueren les muralles, que representà la unió entre la Barcelona Vella i els municipis del Pla, annexionats a la ciutat des de la fi del segle, i que permeté alhora el creixement demogràfic i urbanístic modern, ultrapassat els darrers decennis per un creixement sovint caòtic i incontrolat que ha arribat, amb caràcter marcadament suburbial, als racons més extrems de la plana i ha amenaçat tota la muntanya.

4. CONTEXT HISTÒRIC I ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

La zona on s'ha realitzat la intervenció arqueològica té un gran interès arqueològic i està qualificada d'alt valor històric. Forma part del que denominariem com l'antic barri medieval de Sant Pere que fou una àrea ocupada per vivendes de la ciutat medieval, urbanitzat a partir dels segles XI-XII. Aquest barri neix al voltant del monestir de Sant Pere de les Puelles, fundat l'any 945 pel Comte Sunyer.

Dins d'aquest sector, encara es pot apurar més la subdivisió en burgs o nuclis medievals, entre els que trobem el que ens interessa en aquest cas i que és el Burg o Vilanova dels Arcs, del qual tenim les primeres notícies el 1040 i que es configura clarament com un element exclusivament medieval sense influència romana tot i que els seus orígens es presenten entorn de l'aqüeducte romà que entrava a la ciutat des de Collserola per la Porta Bisbal.

Aquesta vilanova és producte de l'expansió agrària fora muralla dels segles X-XII, tot i que el que li dona un caràcter propi, és l'establiment progressiu d'obradors al S.XIII provocant una concentració ràpida de nous habitatges situats a la zona més propera de la porta de la ciutat, al voltant encara dels arcs antics i de la muralla romana.

Es convertí alguns segles més tard, en una zona amb la seu incipient de confraries com la de bastaixos, els hostalers (C/ del Bou de Plaça Nova) o dels sabaters (C/ Boters).

Entre els segles X i XII Barcelona i totes les seves vilanoves circumdants veuriem un creixement econòmic i demogràfic gràcies a la bonança agrícola i més tard al desenvolupament comercial i monetari. Al segle XIII començà la construcció d'unes noves muralles que protegissin tots els barris i donessin major unitat, el barri de Sant Pere hi serà inclòs entre 1286 i 1295.

El barri de Sant Pere des del segle XIII, absorbeix una gran proporció de recent arribats, i fins i tot en èpoques de descens demogràfic de la ciutat, en aquest barri creix o es manté la població. Entre els segles XIV i XVIII la població s'organitza en gremis i cada gremi es situa en zones molt concretes de la ciutat, carrers i illes en les que vivien la major part dels seus membres i on instal·laven els seus tallers, i fins i tot els seus comerços. Dins d'aquest sistema l'existència d'alguns elements estructurals, com el Rec, el port, el Mercadal, els camins, les clavegueres... determinen la situació de la major part dels gremis. El barri de Sant Pere comptava amb el Rec Comtal, construït en el segle X per tal de dur a la ciutat aigua del Besòs, possiblement aprofitant restes dels antics aqüeductes romans. També comptava amb molins, així doncs s'hi instal·len els primers grups relacionats amb les indústries tèxtils, concretament amb la llana (Teixidors, Paraires, Carders,) així com pagesos. Aquesta especialització en els treballs tèxtils es modificarà més tard cap a la confecció i s'ampliarà amb nous oficis, com velers i velluters. Aquesta fou també una zona de residència d'algunes famílies de notables.

És però el desenvolupament de la indústria cotonera el que defineix l'etapa més puixant, durant els segles XVI i XVII. Els antics tallers llaners es van actualitzant i reconvertint en indústries cotoneres i la capacitat de producció augmenta progressivament, així com la xifra de treballadors. En aquests segles hi ha un notable creixement de població, obrers dedicats al treball tèxtil. Durant el segle XVIII els canvis tècnics en la indústria tèxtil fan necessari més espai ja que les noves fàbriques amb màquines de vapor no hi caben, i així es traslladen al barri del Raval.

Però els canvis més importants del barri són a causa de les darreres grans reformes urbanístiques de la ciutat: la creació del carrer Princesa i l'enderroc de la muralla a mitjans del segle XIX, i entre 1908 i 1958 la Reforma, és a dir, la construcció de la Via Laietana. L'obertura física de la Via Laietana va afectar uns tres-cents edificis i unes dues mil famílies.

Així doncs, l'interès arqueològic i l'alt valor històric de la zona és inqüestionable ja que es situa molt a prop de l'antiga ciutat romana de *Barcino*, per més endavant quedar englobada dins la ciutat medieval i moderna. D'una manera molt resumida, cal ressaltar la presència a la zona de:

- L'aqüeducte romà. Les troballes arqueològiques de l'aqüeducte romà de l'antiga *Barcino* no són molt nombroses. D'una banda es localitza a la Plaça Nova, davant de la Catedral de Barcelona, concretament davant de la torre circular de la casa de l'Ardiaca (quan es va excavar l'interior de la torre de defensa es varem localitzar dues arcades de l'aqüeducte, que entrava a la ciutat per aquest punt). L'altre tram que queda al descobert de l'aqüeducte es situa, precisament, al carrer Duran i Bas i fou fruit d'una troballa casual a l'enderrocar una vella casa dels números 12 i 14 del carrer. Al portar a terme l'enderroc es va fer visible que en el mur que separava la casa dels números 12-14 i la dels números 14-16 hi havia cinc arcades tapiades, que resultaren ser 20 metres de l'aqüeducte romà. Finalment, l'última notícia arqueològica es documenta al carrer Coronel Monasterio 6-16 al districte de Sant Andreu, on es va localitzar un tram considerable de l'aqüeducte: una canalització de 108 metres de longitud.

Pel que fa al seu funcionament, es creu recolliria aigua del riu Besòs a la zona de Montcada i la portaria fins a l'entrada de la ciutat romana per l'actual Plaça Nova.

- Convent de les Magdalenes. La seva situació exacta la desconeixem però estava situat molt a prop del que actualment és la Via Laietana.

Hi ha notícies que aquest convent es va començar a construir al 1364 i/o 1365. Segons ens consta fou patrocinat i construït per una comunitat de dones penitents. Posteriorment l'any 1372 es va adoptar la regla de Sant Agustí i al 1500 va passar a ser de les monges Agustines de Santa Maria Magdalena. La situació exacta no la podem assegurar però estava situat molt a prop del que ara és la Via Laietana. Ens consta que aquest convent fou enderrocat l'any 1877. Constructivament no tenim moltes referències, però se sap que podia tenir un claustre gòtic. Una altra notícia que

ens arriba és que al 1690 hi va haver un incendi que el va destruir parcialment, però que poc després es va tornar a reconstruir.

5. MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ I METODOLOGIA

Arrel de les obres efectuades per l'empresa **FECSA-ENDESA**, per tal de realitzar una estesa de cable i reforçar la xarxa elèctrica, es va creure necessari fer un seguiment arqueològic amb l'objectiu de documentar i recuperar les possibles restes arqueològiques que hi poguéssim detectar, cenyint-nos sempre a les rases que l'obra requeria.

Les motivacions per les quals s'ha fet necessari un seguiment arqueològic als carrer Duran i Bas responen a la seva ubicació dins del districte de Ciutat Vella, proper al nucli primigeni de Barcelona.

La present intervenció preveia l'obertura de la vorera i calçada del carrer Duran i Bas. Per a la realització d'aquesta es va escollir un procediment manual (treballant amb pic i pala per tal de buidar la rasa, però amb l'ajuda d'un martell pneumàtic per trencar i aixecar el paviment actual i la capa de preparació de formigó d'aquest).

La metodologia arqueològica aplicada ha estat la basada en el mètode de registre utilitzat per E.C. Harris (1979) i per A. Carandini (1981). El procediment consisteix en registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom "d'Unitat Estratigràfica" (U.E.) que individualitza els uns del altres. Cada U.E es registra en una fitxa on s'indica la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, i la posició física respecte a les altres unitats estratigràfiques amb les que es relaciona. Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, format per plantes i seccions i la documentació fotogràfica dels treballs realitzats

6. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS

El dia 3 d'octubre de 2005 van començar les tasques de reforç de la xarxa elèctrica, amb la instal·lació d'una nova línia que requeria la canalització en rasa i instal·lació subterrània de tubs i cablejat elèctric.

Aquesta instal·lació elèctrica s'ha realitzat a partir de l'obertura d'una rasa (Rasa 100) que arrencava en la línia de façana del número 7 del carrer Duran i Bas, travessava tota la superfície de la calçada fins a arribar a l'altre vorera i seguia en paral·lel a la línia de vorera fins els número 2-6 del mateix carrer.).

D'una forma més detallada la descripció complerta de les rases és la següent:

- RASA 100.

Presenta una llargada de 28 m i una amplada màxima de 1.06 m. La rasa transcorre, en els seus primers 6 m, en direcció NW-SE en perpendicular a l'actual línia de la façana nord del carrer Duran i Bas, iniciant-se a l'alçada del número 7.

Aquest tram de la rasa és on es localitzaren les úniques restes documentades en el control arqueològic:

- A 3'15 m de la façana nord del carrer Duran i Bas (actual calçada del carrer) es documenta la presència d'un mur (UE 103) fet amb pedres de mida relativament petita i maons lligats amb morter de calç blanca, amb una orientació NW-SE de forma que travessa la rasa oberta a la calçada del carrer Duran i Bas. Per aquesta mateixa raó només tenim una vista parcial de l'estructura, malgrat que s'endinsa en ambdós costats de la rasa. A la banda nord presenta una petita banqueteta, que podria correspondre a la seva fonamentació (malgrat que no s'ha rebaixat fins a aquest punt La seva cota superior se situa just per sota de la capa de formigó que serveix de preparació a l'asfalt actual (10.804 msnm)

L'estructura recorre els 0'85 metres d'amplada de la rasa en aquest punt, arribant a una profunditat de 10.534 msnm (profunditat no total ja que no s'ha arribat a la base de l'estructura) i assolint una amplada de 0'85 metres. La cota superior de l'estructura es situa en 10.804 msnm.

Pel que fa a la seva cronologia, al no existir cap material arqueològic associat es fa difícil de perfilar, però podria situar-se en un ventall temporal del segle XVIII al segle XIX. Pel que fa a la seva funcionalitat, el problema és el mateix i se li suma el fet que només comptem amb el tram que la rasa de la futura instal·lació elèctrica ha deixat al descobert i que és poc menys d'un metre, però

podriem interpretar que es tracta d'un antic mur de façana ja que a la part situada entre aquesta estructura i la façana nord del carrer, un cop tret l'asfalt, es documenten les antigues llambordes que servien de calçada, mentre que a l'altra banda (de l'estructura fins a la façana sud del carrer) aquestes ja no es conserven. Això podria indicar un aixamplament posterior del carrer que abans tenia l'amplada que ens marca la situació de l'estructura UE 103.

Cal assenyalar, que davant la impossibilitat de realitzar l'estesa de cablejat elèctric sense afectar a l'estructura, es va presentar un informe d'afectació¹ demanant el desmuntatge parcial (40-50 cm) de l'estructura. Aquest desmuntatge també es va realitzar sota supervisió arqueològica.

La resta del recorregut de la rasa (23 metres en paral·lel a la façana sud del carrer Duran i Bas, amb una orientació NE-SW) no va donar cap resta arqueològica. Aquest tram de rasa assoleix una profunditat màxima 10.414 msnm i presenta una estratigrafia totalment moderna d'adeqüament del carrer i instal·lació de servis moderns (llambordes+preparació de formigó+sauló+serveis moderns).

El dia 10 d'octubre de 2005 finalitzen els rebaixos de les rases i com a conseqüència l'actuació arqueològica de control dels treballs.

¹ DURÀ, B. (2005): *Primer Informe Preliminar del control arqueològic al carrer Duran i Bas 2-6, 7. Ciutat Vella, Barcelona. Octubre del 2005.* Inèdit.

En aquest informe de desmuntatge es demanava el permís per desmuntar els 40-50 cms superiors de l'estructura UE 103 (estructura formada per pedres de mida relativament petita i fragments de maons lligats amb morter de calç blanca) davant la impossibilitat de realitzar l'estesa de cablejat elèctric sense afectar l'estructura.

Els treballs de desmuntatge es van realitzar dintre de les dates del permís d'intervenció arqueològica.

7. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA				UE: 101
Sector: Duran i Bas 2-6, 7 Rasa 100		Fase:1	Cronologia:S. XX	
DEFINICIÓ	Nivell d'ús actual. Paviment del carrer Duran i Bas.			
DESCRIPCIÓ	Paviment de llambordes (20x20x3 cm) amb preparació de formigó contemporani del carrer Duran i Bas. Presenta una potència estratigràfica de 0 cm a un màxim de 10,804 msnm.			
MAT.DIRECTOR				
SEQÜÈNCIA FÍSICA	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Reblert per	
	Cobreix a	102, 103	Cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA				UE: 102
Sector: Duran i Bas 2-6, 7 Rasa 100		Fase:1	Cronologia:S. XX	
DEFINICIÓ	Estrat. Nivell d'aportació			
DESCRIPCIÓ	Estrat de reompliment d'aportació antròpica (sauló) arrel de la instal·lació de serveis moderns. Presenta una potència estratigràfica de 10,874 msnm a un màxim de 10,704 msnm.			
MAT.DIRECTOR	Runa constructiva i maons.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Reblert per	
	Cobreix a	104	Cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA				UE: 103
Sector: Duran i Bas 2-6, 7 Rasa 200		Fase:1	Cronologia: S. XVIII-XIX	
DEFINICIÓ	Estructura			
DESCRIPCIÓ	Estructura feta amb pedres i maons lligades amb morter de calç blanca. La cota superior es situa en 10,804 msnm.			
MAT.DIRECTOR				
SEQÜÈNCIA FÍSICA	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Reblert per	
	Cobreix a		Cobert per	101
	Talla a	104	Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA				UE: 104
Sector: Duran i Bas 2-6, 7 Rasa 200		Fase:1	Cronologia:	
DEFINICIÓ	Estrat			
DESCRIPCIÓ	Estrat compost per argiles vermelles de consistència compacta i neta. Presenta una cota superior de 10,704 msnm.			
MAT.DIRECTOR	Runa			
SEQÜÈNCIA FÍSICA	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Reblert per	
	Cobreix a		Cobert per	102
	Talla a		Tallat per	103
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

8. CONCLUSIONS

Arrel de les tasques de reforç de la xarxa elèctrica, a partir de la canalització en rasa i instal·lació subterrània de tubs per tal de crear una nova línia, l'empresa CAYMA per encàrrec de la companyia FECSA-ENDESA va realitzar l'obertura d'una rasa de 28 metres al carrer Duran i Bas.

L'actual intervenció estava dirigida a l'avaluació arqueològica del terreny. El resultat un cop realitzat el control arqueològic dels treballs ha estat el següent:

La rasa (Rasa 100) repon al model estratigràfic d'adequació actual dels carrers i d'instal·lació de servis moderns (aigua, llum, gas...): una primera unitat estratigràfica composta pel paviment actual dels carrers i la seva preparació de formigó i una segona unitat estratigràfica d'aportació antròpica de terres, composta per sauló i material constructiu contemporani.

Les conclusions que podem extreure de la present intervenció són poques ja que la única estructura localitzada i documentada és un tram de mur (UE 103) fet amb pedres i maons lligats amb morter de calç blanc; estructures que a falta de material arqueològic associat a elles i pel fet de trobar-se en un context estratigràfic en el que ha desaparegut completament l'estratigrafia original (fet que també explica l'absència de qualsevol resta de material arqueològic associat a les estructures) no ens fa possible aportar una datació fiable més enllà de situar-lo en un ventall cronològic que va del segle XVIII al segle XIX.

Pel que fa a la seva funcionalitat, ja hem avançat abans que podria tractar-se d'un antic mur de façana ja que fa de límit entre una zona pavimentada amb llambordes que correspondria a l'antiga amplada del carrer.

9. BIBLIOGRAFIA GENERAL

ALBAREDA i SALVADÓ, J., GIFRE i RIBAS, P. (1999): *Història de la Catalunya Moderna*. EDIUOC. Barcelona.

ALBERCH i FUGUERAS i altres (1999). *Els barris de Barcelona. Vol I. Ciutat vella i l'Eixample*. Enciclopèdia Catalana . Barcelona.

CASIMIR MARTÍ. (1984). “*L'església de Barcelona (1850-1857)*”, Textos i estudis de Cultura Catalana.

CIRICI, A. (1971): *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona.

DDAA. (1982): Gran geografia comarcal de Catalunya. Introducció. Barcelona, Baix Llobregat. *Enciclopèdia Catalana* . Barcelona.

DDAA. (1992): La ciutat consolidada (segles XIV-XV). *Història de Barcelona*. Vol III. Barcelona.

DURÀ, B. (2005): Primer Informe Preliminar del control arqueològic al carrer Duran i Bas 2-6, 7. Ciutat Vella, Barcelona. Octubre del 2005. Inèdit.

DURAN i SANPERE, A. (1972): Barcelona i la seva història. Vol I. Barcelona.

FABRE, J., HUERTAS, J. (1977): *Tots els barris de Barcelona. l'Eixample i la Barcelona Vella*. Volum V. Edicions 62. Barcelona.

GARCIA PETIT, LI., MIRET i MESTRE, J., MIRÓ i ALAIX, M.T., RIBÉ i MONGE, G.(2002): *Diccionari d'arqueologia*. Ed. Termcat. Barcelona.

GINER IRAZO, D. (2004). “*Informe de la intervenció arqueològica preventiva al carrer Coronel Monasterio 6-16*”. Inèdit.

HARRIS, E.C (1979):. *Principios de estratigrafía arqueológica*. Editorial crítica. Barcelona.

GRIÑÓ MÁRQUEZ, D. (2005). “*Memoria de la intervenció arqueològica preventiva al carrer de les Magdalenas 25*” Inèdit

10. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Vista general dels treballs al carrer Duran i Bas.

Vista general de la Rasa 100 en el tram paral·lel a la façana sud del carrer Duran i Bas.

Rasa 100 tram perpendicular a la façana nord del carrer Duran i Bas. Vista general de la UE 103 abans de procedir al desmuntatge parcial.

UE 103. Vista superior.

UE 103. Vista cara nord

UE 103. Vista cara sud.

UE 103. Procès de desmuntatge

UE 103. Estat després del desmuntatge

Protecció i senyalització de la UE 103 amb planxes de plàstic. Estesa de tubs per el cablejat elèctric.

11. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

LOCALITZACIÓ GEOGRÀFICA

NOM DEL PROJECTE:
 INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA
 AI CARRER DURAN I BAS 2-6, 7
 CODI MCHB 231/05

MUNICIPI/S:
 BARCELONA

COMARCA/QUES:
 EL BARCELONÈS

PROVÍNCIA/ES:
 BARCELONA

REALITZACIÓ: BERTHA DURA
 DISENY: ALEX MORENO, DAVID SOLER
 BASE CARTOGRÀFICA: INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA
 PROJECCIÓ UTM FUS 31N AMB DATUM EUROPEU DE 1950 (PARÀMETRES ICCUB)

